

A LÁNYNAK, AKIT MEG KELL ISMERNEM

*Sanja
(mert így fognak hívni),
ha valaha is találkozunk,
szavak nélkül
megértjük egymást,
és a holdvilágos estbe
siklunk,
mint a planéták...*

*Szemünkben ott hömpölyög majd
mindegyikünk Csendes-óceánja,
és ha összenézünk,
a végtelen víztükrön
megremeg
ajkad és csókod.*

*Látod, szeretnek minket a felhőkarcolók.
Bánatosan lebegnek
a levegőben,
csillognak
és utat mutatnak
korunknak
ezen az éjszakán.*

*Puha az arcod, akár a nyár.
Jőjj közelebb, mint az ég,
hogy megöleljelek,*

*elgondolkozót.
Homlokodból
kis felhők úsznak...*

*Csillagból szőtték a ruhánkat,
látod, csillagba öltöttünk,
de Sanja,
érezd-e, érezd-e,
hogy mindennap
hangyák nyüzsgönek
a bőrünk alatt,
füllünkben dzsungel nő,
lépteink alatt
vulkánok sutorognak,
bennünk zsbong az emberiség,
ordítanak a megvakítottak,
kitárt kézzel rohannak,
rohannak, falak közé bezárva,
a test folyosóin.*

*Sanja,
tudod-e,
hogy közel vagyunk a halálhoz,
tudod-e?
A Nap is megbolondult,
mert pofon vágta a világűrt...
Sanja, szeretném,
de nem tudom,
hogy találkozunk-e...*

PETKO VOJNIC PURČAR

FELISMERÉS

„Ma nem hasonlítasz önmagadra” — mondta az asszony, a szemembe nézve, aztán meg határozatlanul homlokom ráncait tapogatta meg a tekintete, beletúr a hajamba, és végül elenyészett, szertefoszlott.

Azt hallani, hogy az ember egy adott pillanatban, vagy napon, vagy esztendőben (ez az utóbbi, az esztendő, már komoly eset!) nem hasonlít önmagára, nemcsak hogy veszélytelen, de nagyon is gyakran történik meg ahhoz, hogy érdekes és jelentős lehessen.

„Ma nem hasonlítasz önmagadra”, istenem, az ember bemegy a fürdőszobába (mert hát a feleségednek mégsem kell tudnia, hogy éppen emiatt álltál a tükör elé), megtapogatja az ábrázatát, széthúzza a száját, amelyben szép fogak ragyognak — persze némelyiken már fémkorona is van, és egy-két lyukacska is akad a fogakban, vagy a fogak között —, tenyerével beletúr a hajába, és úgy tetszik neki, hogy az a néhány ősz szál éppen csak díszíti hajkoronáját, ősz haj — bölcsesség, és így sorban minden kis részletet aprólékosan megvizsgál, és természetesen legtöbbször nagyon elégedett önmagával. Tehát felejtse el! Vagy ha már nem felejtse el, hát emlékezze az egykori iskolatárs, a szomszéd vagy valamelyik ismerős példájára, akinek minden külső hibája ellenére is sikere volt nem csupán a munkában, hanem ennél és ennél a szépasszonynál is. A ráncokat, fogakat, haját, egy szóval a külső megjelenést könnyen le lehet venni a napirendről, így hát gyorsan feledésbe megy az a reggeli fatális megjegyzés.

„Ma nem hasonlítasz önmagadra” — mondta az asszony, és ebben a pillanatban már bizonyára meg is feledkezett róla. De te nem. És elkezdted aprólékosan vizsgálgatni a lelked, a gyermekkorod („vajon nem játszott közre az a szeren-

csétlen fölbukás azon a régi őszön?), az ismereteidet („nosza, sorold fel gyorsan Balzac nyolc művét!” – csak egy pillanat – kettő, három – ő, prométheuszi kí-nok, nem jut eszembe ötnél több, ő, de mégis, ime a hatodik: Goriót apó. Es nincs tovább. Goriót apó! – kiáltod, mintha ez volna az utolsó menekvés és az utolsó akadály, Goriót apó!) („Milyen jogon ismételtetted ezt a nevet, ame-lyet csak a sarki könyvesbolt kirakatában láttál és olvasgattál újra meg újra, hogy elűzd az unalmat, amíg a lassú, döcögő, kisvárosi villamosra vársz?”), ez kétségtelenül az emlékezés területe, szögezed le, és ellenőrzöd az emlékezetedet („Mondd meg gyorsan, mit ebédeltél tegnap és tegnapelőtt!”), ostobaság, monddod, merő ostobaság. Csak az időt vesztegeted. („De hiszen ez olyan egyszerű.”) Kuss, monddod, de nem tudod bizonyosan, hogy kinek.

Ostobaság, ostobaság, ismételtetted. Semmi egyéb, csak az idő vesztegetése. Hiszen én végeredményben elfoglalt ember vagyok, rettenetesen elfoglalt ember, teljesen leköt a vállalati munka, s most belegabalyodjak ilyen lelki apróságokba? Nem, nem és nem. Csak fel kell öltennem a kabátot, felkötöm kedvelt nyakkendő-met, hónom alá csapnom az aktatáskát, megcsókolni a feleségemet, kilépni az ut-cai forgatagba, és egyszeriben elfelejtek mindent.

Megmagyarázhatatlan azt mondani, hogy a járókelők tekintetében és arkkife-jezésében az a reggeli megállapítás lebeg, átfurakodsz a siető emberek sűrű so-rain, mint minden reggel, és nem csak azt a „ma nem hasonlítasz önmagadra” megjegyzést veszed észre, hanem azt is, hogy az ismerősök nem köszöntenek, il-letve egyesek alig észrevehetően biccentenek feléd, mintha nem is volnál hús-vér ember, nagy fejjel, hatalmas kezekkel és nehézkes testtel, bár nem is egészen ilyenformán, hanem mintha valami átlátszó, kocsonyás alak lennél, árnyék, ár-nyalat, mintha csak, lám, azzal a cvikkeressel nem is együtt pisilítetek volna le a kerítéseket, nem együtt csináltak volna agyagpogácsákat és agyagembereket, mintha azzal a kipúderozott kisasszonykával nem is lettél volna olyan intim vi-szonyban egészen a nőüléседig, és barátián szolgálatkész egészen a mai napig, s most lám: döcög a villamos, s ő olyan fontoskodva, előkelősködve kapaszkodik a fogantyúba, mintha Apolló banánja volna, ő, az ostoba libája.

Az utcasarkon, látszólag közömbösen megkérdezem az újságárust, mialatt a pénzért kotorászok a zsebemben, „nem hasonlítok önmagamra, nem?”, ő meg, pedig hát borzalmasan fecsegő természetű egyébként, most meg csak elmorog valami „nna”, „nno”-félét, de egyetlen világos és teljes szócskát sem legalább. máris másik kuncsaft felé fordul. Mintha egyszerűen nem léteznék. Mintha nem is mindig nála vásárolnék újságot, amióta az eszemet tudom. Meggyőződésem, hogy még az az egyszerű kereskedői udvariaskodó mondat is segítene rajtam, hogy: „No ne vicceljen, kedves szomszéd, hiszen olyan fiatal még”, vagy hogy: „Bizony, az évek megteszik a magukét”, vagy valami más ilyesfajta elkoptatott mondat.

Ha az emberek kezdenek elfelejteni egy embert, ha kezdenek megváltozni irá-nyában, még ha megmagyarázhatatlan okokból is, akkor nem marad más hátra, mint hogy legalább ti magatok ne becsüljétek le és ne vessétek meg magatokat. Legalábbis ilyen rendkívüli körülmények között ne. Akkor egyedül maradtok, sőt kellene, feltétlenül kellene, hogy egyedül maradjatok magatokkal, mint valami első és utolsó Ádám, sőt. És akkor bizonygatjátok magatoknak ismert ráncaitokat, hangszíneteket, beplombált felső ötödik fogatokat, bizonygatjátok magatoknak (ta-lán csak egyedül a titkárnók és katonák ismételtgethették naponta, hogy „tükröm, tükröm, áruld el”, habár nem is kell éppen mindenkinek tudnia, hogy melyik meséről is van szó, hogy ki is beszél, s nem is kell ismerniük egyetlen mesét sem) és megkísérlitek, hogy elcsenyjétek a tükröcskét a vállalat titkárnőjétől. A tükröcske szélén rúzsnyomok maradtak. Más alkalommal hanyagságnak neve-zném ezt, de most szükségem van rájuk. Nagy mesterkedéseket kell azonban vég-hezvinnem, hogy megszerezhessem ez a kis tükröcskét, amelynek hátlapján egy, a kaliforniai homokban nyújtózkodó sebomba összekarmolt képe látható. A tit-kárnő úgy viselkedik, mintha tükrének valóban varázsereje volna, s a kotlós ösztönével őrizi, miközben kotyog a gépen, meg-megisméltlődő mozdulataimat fi-gyeli, s így akarva-akaratlanul is egy eszét vesztett, az éhségtől elvakult karvaly szerepét játszom. Végre magára hagyja csibéjét, kimegy valahová az irodá-ból, s én – természetesen nem is sejtve, hogy ez egyszerű csapda – rávetem magam nagy hévvel. Kiragadom a táskájából, de lehetséges ez? csipog a csirke?! A tenyeremen szégyenlősen megjelenik egy vércsepp, mintha a tükröcske megcsí-pett volna láthatatlan csőrével. A titkárnő visszajön, kikapja a tükröt a ke-zemből, és gúnyosan biccent a fejével. El kell ismerni, mindent kiszámított előre. Nem is kér tőlem semmiféle magyarázatot.

Kinek is jutna eszébe, hogy egy csinoska és ostobácska leány ilyen kísérletre

van teremtve? És éppen veled. Napokon, hónapokon át az a meggyőződés rakódik le benned, hogy jól, sőt — hangsúlyozod — nagyon is jól ismersz valakit, akkor aztán az illető ím ilyesféle jelenetet rögtönöz előtted, és nem tudod elrejtteni a megdöbbenésedet. Idegebb most előtted, mint akkor, amikor először találkoztatok. Megjédtél, csalódtál, senkinek sem hiszel egy darabig. A feleségednek sem beszélsz megfigyeléséről és állapotáról. A feleséged is nagyon elfoglalt a maga intézményében, és valószínűleg azért nincs ideje, hogy mindezt felfedezze. Bizonyára már rég el is felejtette azt a reggeli, számára most már egészen jelentéktelenné vált megjegyzést, hogy „ma nem hasonlítasz önmagadra”. Te azonban nem.

Jobb belső zsebedben magaddal hurcolsz egy kis tükröt, és csalódottan megállapítod, hogy ezek nem mindig ugyanazok a ráncok, nem mindig ugyanaz a plomba, nem mindig ugyanaz a hang. Bizony nehéz ez a felismerés, szájadban kávékeserű nyál gyűlik össze, de hát el lehet viselni ezt is, ezt a kérelhetetlen igazságot, megszokja az ember. Igen kellemetlen, ha világos okok nélkül alakul ki benned valami szokás, de még sokkal rosszabb, ha nem látod a végét, nem látod a módot, hogyan szabadulhatnál meg tőle; egy szokás — világos kezdet és természetes vég nélkül. Évekig hordod a gravírozott ezüst zsebszórát, amely pontosan ellenőrzi az időt, és figyelmezteti gazdaságosan beosztott órádat, munka — család — munka — ismeretbővítés, és egészen természetes, hogy ez a ketyegő mechanizmus olyannak tetszik, mint valami külső vakbél, mint valami érv, mint valami anyajegy, mint valami olyan defektus, amelyet ugyan el lehetne távolítani, de nem szabad. De hát a tükröcskének nem szabad ilyesmivé válnia. Nincs ilyen célja, nem szabad, hogy a figyelmeztetőd legyen, nem szabad, hogy hozzád nőjön, mint valami zsebóra. A tükröcskének nincs sem olyan időbeli, sem olyan lényegi célja, mint az órának. És mégis, mikor is akartam összezúzni éppen ezt a nagyapai órát? Hányszor is kívántam a sebésze lenni ennek a külső időnek, és egyedül maradni a tulajdon belső időmmel?

Tükröcske, mégiscsak apró darabokra kell törnöd. Csak meg kell várni azt az időt, hogy az emberek emlékezni kezdjenek rám. Gyakrabban kell vizsgálgatnom arcomat a kirakatokban, ahogy visszatükröződik a kirakott tárgyakról, mondjuk az almákról, banánokról, véres sonkákról és bútorszövetekről, mert ez igen jó módszer arra, hogy mások azt higgyék, hogy éppen ezek keltik fel az érdeklődésemet. Vagy pedig megtalálni az arcomat a meleg tócsa tükrében, amelyben rendszerint valami belekőpött cigarettacsutka ring nyugodtan. Egyet egészen bizonyosan tudok — akár kirakat tárgyain olvad szét ez az arc, akár a mocskos tócsában vagy a kis tükörben ölt formát: ennek az arcnak meg kell halnia. Csak várni kell. Csak idő és türelem kell hozzá.

Fordította: KOLOZSI TIBOR

RADOVAN ŽDRALE

TÁVOZÁS

Nem mehet el, hiába kiabálnak az orvosok, olyan hosszú időre, egy évre vagy talán kettőre is meg különösen nem. Lehetetlen. Ki van zárva. Egy évet áldozni egy ködös folt kigyógyítására, ami holnapra talán már el is múlik, ott hagyni annyi munkát és kötelességet. Senkinek sem tetszene. Most, amikor az új üzemszerűséget építik, most ne legyen ott, ne járuljon hozzá munkájával és ne szerezzen érdemeket, amikor úgy kívánta ezt az üzemszerűséget, és felépítése ügyében annyit fáradozott. Kinek van még annyi tapasztalata, mint neki, ki tud úgy hatni az emberekre, mint ő? Úgy érezte, hogy a legsorsdöntőbb, legkeményebb, legjelentősebb karikat ő képezi a vállalatban, és ha csak egy pillanatra is kikapcsolódna, minden másmilyen életet kezdene élni. Évek során úgy beleadta magát a munkába, hogy a gyár hasonmásává vált, vagyis: ő a gyár, amit nem lehet betegszabadságra küldeni bizonyos ködös foltok miatt, hogy a munkások százai szív, agy és levegő nélkül maradjanak. Az elvtársak is neheztelnének rá miatta. Még nem jött el a pihenés, a gyógykezelés ideje.

Lám, M. elvtárs gerince is beteg, mégsem esik ki a sorból. Egy-két hónapra elugrik külföldre vagy itthon megoperáltatja magát, és — vissza a sorba. A békében is hős maradt. Ő is megkorholna. Nem, Kljutić doktor, nem küldesz el. Tudom, nem értesz majd meg. Te másfajta ember vagy, és mindenre az orvos szemével nézel. Mi, harcosok, még mindig harcban állunk, s míg mozgunk, nem szán-